

2421
C-30

ՀԵՎՈՂ
ԳԱԹ

Շ ԼԵՎՈՆ ԱՆԹ

Ը Ն Տ Ի Բ
Ե Բ Կ Ե Բ

Հրատարակչություն
Երևան 1968

ԼԵՌԱՆ ԱՂՏԻԿԸ

ՎԻՍՏՐԱ

ՆՎԱԳ ԱՌԱՋԻՆ

ՉԵՊԻ ԳԵՂԱՐԴԻ ՕՊԱՆ՝

Լեռն՝ր, սե՛զ լեռներ, ես կտիրեմ ձեզ,
Կտիրեմ բուռն ու անզուսպ սիրով.
Հպարտ գազաթնիդ՝ հսկաներ կարծես՝
Ո՛ւմ կներշնչեն, թարմությո՛ւն, կորո՛վ:

Հող ամեն մեկ բան սրտիս կծայտի,
Վիշտն ու թախիծը կվանն մեկդի.
Հող զովիկ հով մը գեմս կիտաթա
Եվ կուրծքս ազատ շունչ կանն կուտա:

Իսկ անդընդախոր ձորի Տատակին,
Երբ իր պատերը պատռել տքնելով՝
Ժայռերու դեմքին փրփուր թքնելով՝
Կուտի կուլքի շուրջ գետակին,

Սիրոս ալ, գետին պես, կխայտա զիտ-զիտ,
Նուալ փրփրիլ կուզեմ իրեն հետ:

Լեռն՝ր, վե՛հ լեռներ, ձե՛զ երգել կուզեմ
Ոգևորութեան այս տենդերու մեջ:

՝ Օգտ կկոչի լեռներուն վրա, հողի վերու զարկած քանի՜ մը շարժաններս
բուսրը, ուր կապրին իրենք և, որուն զուրջը հասը հոգիներս

Քող ձեր ճակատը միշտ բա՛ց, միշտ վսե՛մ -
Դառնա գործերուս իդեալն անշեշ:

Դո՛ւն, լեռա՛ն աղբիկ, երգել կուզեմ քեզ,
Սվ Քող երգես հետ դուրս հոսի կրծքես
Հոն երկար ատեն ծածկըված անհուշ
Քրթիւք սրտիս ու հուշներս անուշ:

Սվ երե՛կ երգս ալ պարզ ըլլա, հստակ,
Ինչպես ամեն բան լեռներուն վրա,
Ինչպես աղբյուրը, որ դուրս կծորա
Մամոտ ժայտերու զով խոռուչին տակ:

Ինչպես լեռնային երկինքը վեհա,
Ինչպես, լեռա՛ն կույս, թնդունը լանջիկ:

Խոր ու թեք ձորի պատուտած կողին
Փարզուկ գմբեթ մը երկինք կմտի,
Սուր-սուր սլաք մը լարված աղեղին,
Որ, քսես, հիմա վեր թռչի պիտի:

Վարք Ազատը ժայտերու գրկին,
Դեմ կուտա անոնց քարե գզվանքին,
Խաղով, հեղանքով, քմահաճորին
Դուրս սողալ կուզի Գեղամ սարերին:

Բայց աչք իր վազքին մեջն իսկ խելագար,
Սրբ կհանդիպի սուր սուրբ գմբեթին
Պատկառած քիչ մը կքաշվի մեկզին,
Որ մենաստանին շատնա խանգար:

Հա՛, հմայք ունի բնության ծոցին
Հին ու կիսավեր վանք մը առանձին:

Օ՛հ, որքան քա՛ղցր է ձմռան բանտեն վերջ՝
Բնության գիրկը խենթի պես նեւովի:
Ու խորհրդավոր, սիրուն ձորին մեջ
Ս՛վ սքանչանալ, կ՛ ոգևորվի:

Տաք իրկուն էր, երբ սայլն առավ կանգ:
Վերջին ոլոր մ՛ալ, ու ձորը մտանք:
Գետն իր խուլ երգով դեմերնիս փութաց,
Պազավ երեւնիս իր շնչովը թաց:

Ճոխ ուտիներու թափուտ էլուզերեն
Սուր դայլայլիկներ կարուկ, թրթրոտն
Հանկարծ անձրեւեց մեր խոնչած գլխուն,
Մինչ գաղտնի ձայներ, որ մարդ կծաղրեն:

Ձորի այն քա՛րձը անձամներեն կույս
Նույնը կկրկներ թովված ականջնուս:

Նրբամեջ ձորը դյուրեւ կուզեր մեզ՝
Վառ ծաղիկներով պճնած դեմքն ու լանջ,
Փարթամ բնության իբրև նուրբ բեհեզ
Նետեր էր ուտին կրկնոց մը կանանջ:

Սակայն վախնալով, որ հովն անպատկառ
Մածկույթը մարմնեն կատակով բանար,
Անփույթ գիրքով մը փաթթեր էր մեջքին
Փրփուրե գետի արծաթե գոտին:

Սվ շլացանք մենք այդ կույս, ամոթխած
Ու թարմ, գրգռիչ գեղեցկութենեն,
Մոռցանք դպրոցը, իր ժխորն ամեն՝
Նոր հրապույրին անձնատուր եղած:

Եվ հաճոյալից խուսափուկ օրեր
Մեր անհոգ կյանքի օրոցքը կորրիք:

Սակայն հոսուն են, վաղանց, քմածին
Ու դյուրափոփոխ իղձերը մաքրուեն:
Ինչպես ամառվան վառ վերջալույսին
Նրբին, դունազեղ ամպերն անկայուն:

Երիվ ամիս մը դեռ հազիվ անցավ,
Երբ ամենուս ալ զգալի դարձավ:
Որ հնչուն քեռը ու ձորը գոգարիկը
Սարավ օրտերնուս ալ չէր դար հերիք:

Ազատ երկնքի կզգայինք պահանջ
Սիրուկ սարերուն տեսքը ալեհեր
Կարծես կբաշեր մեզ լեռներն ի վեր
Հս'ն, ուր հարթակ էր փռված գեղալանջ:

Եվ մենք վճռեցինք շաքաթ մը-երկու
Լեռներուն վրա՝ երթանք ապրիլու:

Գիրք ու անկողին՝ պետքերնին բոլոր՝
Իր թիկունքն առավ մեկ նիհար, սե-եզ,
Կե՛, օպա կերթանք մենք ուր-միտր
Մանուկ հոտաղ մը առաջնորդ է՝ մեզ:

Գծվար էր ճամփան, նեղ, սեպ ու անաւց,
Շուտով գիշերն ալ հասավ անթափունց:
Երբ հանկարծ մտան խուլ արատամներ
Կորդեցուցին՝ թե՛ անդունդ, թե՛ լեռ:

Եվ հո՞ծ ամպերու թռուկութեան խորն
Դուրս սողաց շունթը, հայթուժով վայրագ,
Մինչդեռ փայլակը դողող ու արագ
Մահատիւ լույս մը կթափեր վերն:

Իսկ մենք կելլենք միշտ լուս ու շնչարգել
Մութին մեջ կորած այդ շաղիղն անել:

Ա՛հ, այդ պիշորը՝ ո՛վ մոռնող կրեա,
Կատղած բնութեան ցասկեն դողահար՝
Միայնակ նեպված լեռներուն վրա,
Երբ երկնքն վար դժոխք կտեղար:

Զէ՛, ես կգաշտեմ այդ արժուին՝ անասնձ,
Այդ անխաբարիդ փայլը կարճակյաց,
Այդ կայծակները, երբ վաղքերնուն առակ
Կոյտոսին ամպերն այն կբառակ-կուտակ:

Բնութեան ահեղ այդ կրոճին հուժկու
Ես կերկրայտեմ հեփշտակութեամբ,
Ան ի՞՞՞թարմ՝ արտիս կուտա իղձ ու թափ
Մեր կարճ կյանքին մեջ անդու կովիու:

Եվ մարդ ո՛ւժ կզգա այդ վե՛հ վայրկյանին
Ուխտեղ քյուրը՝ ցնորք, ու անկարելին...

Բայց թուց՝ արժե՞տին՝ քիչ-քիչ՝ Գաղտնից
Առատ անձրևի զարկերն ու շառալ:
Եվ մենք ուժասպառ, զավազաննուս հեց՝
Նզին հեարձը կերթանք միշտ առաջ:

«Հասա՛նք», կազմեա՛ն մեզ առաջնորդնիս,
Ես սթափելով կնայիմ շորս դիս:
Մութին մեջ բան մը հազիվ նշմարած՝
Այն կողմ կշտապենք ելը դանց ըրած:

Բայց հազթ, հովվական խոշոր շներու
Հաշն ու կլանչը մեզ ետ կվանեն.
Մինչ հովիվները կելլեն վրանեն
Ապշած նայելով անկող հյութերուն,

Որ գոռ փոթորկին, այդ սև գիշերին
Իրենց այցի գալ մտածեր էին:

Դեռ փոթորիկը դուրսը կաղմկե,
Եվ հորդ անձրևն ալ կծեծե անդուկ
Պարզուկ վրանին ծածկը թաղիքն՝
Կազմելով երգ մը միակերպ ու խուլ:

Եվ այդ թացութեան երգը տխրազին
Օրոր կկարդա մեր հոգնած մտքին.
Եվ մենք ուժաթափ, մրսած ու քնատ,
Անձրևեն թրշած ու հովեն գունատ՝

Կննջենք խորունկ մանկական քնով:
Քունն ի՛նչ անուշ է լեռներուն վրա,
Երբ փոթորիկն ալ դուրսը կգոռա,
Նրբ խեղճ վրանրդ կողզա ահով,

Եվ անկողնիդ մեջ երբ բնազդաբար
Կծիկ կդառնաս տաքնալու համար:

ՆՎԱԳ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԼԵՌՆԱԴԱՇՏԸ

Պայծառ արև էր, երբ աչքըս բացի,
Ընկերներըս խոր կննջեին դեռ.
Վրանին առջև երկու արձակ ձի
Ցողաթուրմ խոտը ախորժով կուտեր:

Հսկա ծերուկ մը երկու քայլ անդին
Նստեր զխորհեր ձեռքը ծնոտին:
Դուրսեն բլուր ձայներ, ճովողուն, դալլալ
Եվ սուր բզկուն մը անվիզ, անալլալ

Համանվագ մը կղաշնակեին:
Ես չդիմացա, ցատկեցի տեղես:
Աղբյուրն հարցուցի ծերուկ աանտերես.
Ան քանի մը բառ պոռաց անմեկին

Ու աղշիկ մը ներս վագեց կարմրած,
«Գնա՛ ետևեն»՝ ծերը մամրաց:

Ի՛նչ սիրուն օր էր, ի՛նչ կապույտ եթեր.
Շուրջըս շող ու ցող, թարմութուն ու զով:
Հոն բնութունը կարծես լրվացվեր՝
Չորցվիլ կուզեր զեփյուտի շնուլ:

Սն կրակի արբշիռ ու արագ՝
Լեռան շինչ օդը ծծելով անհագ,
Աղջիկը թեթև առչեկս կերթար
Մանրիկ, ուսոստուն, քայլվածքով կայտառ

Ա, իր նորը, ճկուն մեզքը կանացի,
Նվ թիկունքեն վար սև գիսակը ճոխ՝
Օձի պես սողուն ու աչքի կառչող:
Չո՞ւր հետը խոսիլ հեղ՝ մը շանացի.

Գլուխը հակեց շարժումով մը վես,
Ցնցում մը ըրավ, թրոսով առչեկս:

Սվ ես խելահեղ ինկա ետեկն,
Կարծես գրգռված իր վաղքեն համառ,
Հասա ու ամուր բռնեցի թևեն,
Առանց գիտնալու, թե ինչու համար:

Անոր արևոտ այտերը սիրուն
Հազիվ էր պագեր տասնքհինգ դարուն,
Նվ ի՞նչ թարմ մարմին, և ի՞նչ հրապույր,
Ինչպե՞ս նրբակազմ, ինչպե՞ս կենսաբույր:

Սս պահ մը անթարթ նայեցա իրեն,
Մինչ ինքն ամշկոտ հալացքը անուժ՝
Հառնեց աչքերուս վարանքով անուշ,
«Անունըդ», ըսի, ծպտեցավ նորին.

Նվ հանկարծ խեց թևը ձեռքերես
Ու փախավ շեռան երկի՝ մը պես:

Անհետ եղավ ան ծայրերուն ետև,
Իսկ ես միայնակ մնացի շրվար,
Կրծքիս տակ բան մը կճմլեր թեթև,
Անկանոն շունչս արագ կհևար.

Ու սիրտը ամուր մուրճի մը նման,
Չարկ կուտար պինդ պինդ, խենթեցեր էք պես:
Անշուշտ անսովոր, փմ շտապ վազքե՞ս
Այսպես շնչասպառ, հուզված էի ես:

Մտքիս մեկ խորշեն կրակին սակայն,
Որ այդ քնական պատճառեն տարբեր
Ուրիշ նոր բան մը հողիս էր թափեր,
Նոր բան մը հմլող, թարմ ու դուրեկան:

Մինչև որ փուլցան պարկերը արտիս
Ու ես հողեզնայլ նայեցա շարս պիս:

Նոր էր ամեն ինչ հոն, քե՞տի համար,
Այդ շքնաղ վայրի քնությունն ազդու,
Այդ շուրջանակի լոռներն անհամար,
Որոնք թե-թեի հենած իրարու:

Սկսե՞ր հուզին շուրջպար մը հսկայ,
Որ համբառատան մեկթիվա առ հուզալ,
Մեր նեղ, ցից սարք, որ դառաին գիծաց,
Թե՛մ մը մկերծե՛ս կանանչով գորգած:

Դյուցազնի քե՛մ մը, որուն բարձունքեն
Ամեն առավուտ վարդ արբալույցին,
Բյուրավոր, գվարթի ժայներ միտին,
Բնության գեղը կճառեն մկերդին:

Ի՞նչ հիացումով և հուզում կան
Ներկա եմ եղիք այդ ներբողներուն :

Լեռնային վայրի բնության նման,
Նոր էր ու բուռն վարած կյանքերնիս.
Անցյալի՛ հուշեր, եկե՛ք օգնության,
Երգե՛նք միասին ինչ քաղցր էր սրտիս :

Երբ առավոտը գաղտուկ ժպտալին՝
Լեռան ու երկնի համբույրի վայրեն՝
Ցույց տար դաշկահար, քնատ աստղերուն՝
Քունեն կարմրած այտերն իր սիրուն,

Երբ Արագածի շորս-ձյուղ գազաթին
Քուխ-թուխ ամպերը խորունկ հորանջով
Ճերմակ մահիճնուն ելլեին նազով.
Եվ երբ արթննար օդը հանդարտին

Քոչուններու սուր առաջին երգեն,
Մենք ալ կելլեինք հովվի վրանեն :

Մեր ուրախ, անպուսպ բարձր երգերուն
Աղբյուրն իր հեղիկ ձայնը կխառներ,
Մինչ իր սառնորակ հոսանքը ծիծղուն
Քունի համբույրը այտես վար կառներ :

Լեռո՞ւն լեռներեն հուպիտն արձագանք
Ճշտիվ կկրկներ յուրաքանչյուր վանկ :
Մենք, արբած լեռան մաքուր, գաղջ օդեն,
Հողի ու ծաղկի գրգռիչ հոտեն,

Շարժելու տենչ մը կզգայինք հանկարծ :
Գե՛, շխտակ այն սեպ, ժայռոտ բլրին վեր.
Ծառնուս հող, քար վար կզլտորվիք
Խուլ թնդունով մը, թափով մը անդարձ,

Մինչ խումբը հերով շեշտ սուսը կերթար
Գազա՛թը միայն առնելու դադար :

Ապա կերթայինք դռ շոկին մեջեն
Շուտ կթամբեինք մեր նախընտրած ձին.
Եվ գալարագեղ լեռան թեք լանջեն
Ձին համփա կիչնար միշտ հլոս սանձին :

Ա՛խ, կրբ ան կատղած, բերնին հորդ փրփուր,
Ճոխ բաշք հովին, աչքերուն մեջ հուր,
Պինչերուն շոգի, շեշտ կալանար
Ուտքերն ու կուրծքը գետնին հավասար,

Կարթրննար մեջըս վայրի բնագրներ :
Կուզեի բան մը, որ փշրեմ ջարդեմ,
Կուզեի կովիմ սուլող հովին դեմ,
Որ աղանջիս տակ ծաղրըս կհաներ :

Այն պահուն ձիես, չէ՛, տարբեր չէի,
Ե՛ս ալ, իրեն պես, կվրնջեի :

Կամ իրիկունը, երբ թույլ ցուծերով
Արևը երկրիս հրածեշտ կուտար,
Եվ երբ լեռները իրենց ստվերով
Պինդ կփաթթեին հովիտը դալար :

ՆՎԱԳ ԵՐՐՈՐԴ

ԼԵՌՆՈՒՂԻՆ

Այս կյանքը սրտիս նո՛ր էր հշմարիտ,
նո՛ր էր լեռնական պարզությամբը վեհ,
նո՛ր էր ինքնաբուխ հույզերովն անմիտ,
նո՛ր էր գեղովը, որ մարդ կթուփե:

Նաև հոն մեզի նո՛ր էր ծերունին,
Որ անշարժ նստած կխորհեր ինքնին
Աշխույժ տարիքին իր ուժն ու գործերը
Եվ կոնիվները, որ ան վարած էր

Քաջ թշնամուն դեմ երես առ երես,
«Չէ՛, ան ատենը ուրիշ էր աշխարհ»,
Ու խոր թախիծեն ծերը կզողար:
Է՛հ, ինձի համար նոր էր վերջապես

Այն լեռան վարդը՝ վայրի ու շքնաղ՝
Իր աղբատ, պարզուկ ձորձերուն մեջն ալ:

Բայց քիչ-քիչ վարժիլ սկսանք նորեն
Վսեմ բնության գուլն ու ձևերուն,
Կապույտը երկնի, կանանչը գաշտեն,
Ոսկի դեղինը ամեն իրիկուն

Եվ արշալույսի երկինքը բոսոր
Մուր աչքերնուս ալ չէր անսովոր
Դեռ շորս հեղ արև գլխնուս շանցած
Հոն մեզ անծանոթ տեղ չէր մնացած:

Կաթն շրվեժը պաղ, փրփրադեղ,
Դաշտակի ծայրի գոս ծայրը. խոժոռ,
Հարևան բլրի գլուխը խոշոր,
Նույնիսկ մամուսպատ քարերը դեղ-դեղ,

Որ մտերմորեն վար կնայեին,
Ա՛հ, ո՛րքան, ո՛րքան սրտիս մոտ էին:

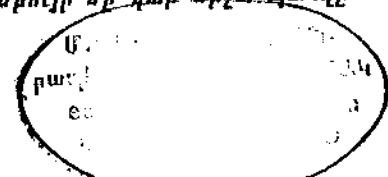
Հովվի վրանն ալ արդեն օտար չէր,
Կարծես հին ծանոթ էինք մենք իրար,
Լեռան աղջիկը ալ գուրս չէր փախչեր
Ու մեր հարցերուն պատասխան կուտար:

Երբ իր ամըչկոտ ձայնը երերուն
Գար երազանքիս հյունավեր թելերուն՝
Կզիտեի ես գորովով անանց
Իր մութ աչքերուն խավարն անթափանց,

Իր խիտ հոնքերուն կամարը կրկին,
Որ մացառներ են կարծես ձորափեն
Ու ձորին վրա սավեր կթափեն
Եվ թուխ ալտերը, որ կրոնկին,

Եվ վարդ շրթունքին զույգ թերթերը թաց,
Ուր շար համբույր մը կար միշտ պահվորտած:

80127

Ա՛հ, այն ատենը տաննընթ տարվան
 Բոց մը կշրջեր երակներու մէջ.
 Դեռ ամբողջ կյանքս էր սպասո՛ւմ միայն
 Ու էությունըս՝ երազանք ու տենչ

Եվ երբ պատահեր, որ թռչնակն անմեղ
 Թափեր ծառերեն սիրահորդ գեղգեղ,
 Ընկերուհիին շուրջը հածելով
 Ոստոսներ, երգեր իր սերն ու գորով,

Ես կրճբիս խորը՝ նախանձեն ուրած՝
 Կզգայի բուռն՝ ու հուզիչ իղձեր.
 Հովը ականջիս լոկ սեր կ՛ծծեր.
 Եվ ես լալու շափ հուզված, գրգոված

Կուզեի սիրվիմ, կուզեի սիրեմ
 Ու թռչնակին պես, օստոստեմ երգեմ:

Կզգայի սիրտըս լի էր ու գեղուն՝
 Կի հորդելու շափ իր շրթունքներեն՝
 Ինչպէս անապակ գինի՛ն փրփրբուն.
 Որ զուրս կթափի իր ներքին եսեն:

Ու զանգիս տենդոտ անուրջներուն մէջ
 Միրո պատկերներ կուզային անվերջ.
 Պատկերներ օգե, պատիր, մանկական,
 Բայց անբիծ, անգին ու իդեական:

Այդ անուրջները հոգիս կորբեին,
 Երբ բախտըս ինձի զլորեց շիտակ
 Լեռան աղջրկան պարզ վրանին տակ.
 Ա՛յ, այդ աղջիկը՝ քնքուշ լեռնուհին՝

Որ ինչպէս իր սեպ սարերն հարազատ,
 Պարզ էր, գեղանի, խրոխտ ու ազատ:

Ու կմնայի ես հաճախ մինակ
 Լեռներու դասեր հրապույրին քով.
 Լո՛ւս կնստեի հին վրանին տակ
 Ընթերցանության նուրբ պատրվակով:

Բայց ի՛նչ քնթերցում. ո՞վ է այն տղան,
 Որ լուրջ զբաղի, երբ բոց կտեղան
 Զույգ մը կանացի աչքեր հմայիչ
 Ու հայացքը վեր կբաշին քիչ-քիչ:

«Լիր արքան» ծունկիս կնիրհեր անուշ,
 Անտարբեր ձեռքով ես հազիվ երբեք
 Սուտ կշրջեի թերթերը մեկ-մեկ:
 Չէ՛. կկարգայի ժողոված խելքս ու ուշ,

Բայց ո՛չ խեղճ գրքիս սողերն անկենդան,
 Այլ սե, կախարդիչ աչքերն աղջրկան:

Եվ ինքը գիտեր, կշիկներ հանկարծ,
 Վրանեն կելլեր, կդառնար նորեն,
 Եվ իմ հալածող հայացքիս գերված՝
 Ժպիտ կթափեր նուրբ շրթանքներեն:

Մերթ ալ նստեղով իր աշխատանքին
 Մեր գորշ վրանի լայն մուտքի կողքին՝
 Երգ մը կսկսեր, ձեգ երգ մը սարի,
 Ինքն ալ, իր երգն ալ շատ պարզ ու վայրի:

Իր անուշ ձայնը մերթ խուզ կորուտար,
Ինչ լեռան վայրագ, փոթորկոտ հովեր,
Մերթ կթրթրուար հնչուն ու երեք,
Ըսես, գեփչուոր ձորեն ձայն կուտար.

Հանկարծ կծայթբեր, ջրվեժ մը կարծես,
Մեկ ալ կմարեր, հույսի լույսին պես:

Նյութն ալ ու երգն ալ տխուր էր, քինուտ.
«Բուռքն ջերմ սիրով կսիրե Մարոն
Գրացի լեռան ամենեն սրտոտ,
Ամենեն կարիճ տղան մրահուն:

Բայց այդ սուրբ սերը պետք է խոր պահվի.
Երկու ցեղերն են իրար թշնամի:
Մարոն շգիտե. դեռ լուսաբացին
Անզուրիս դի մը գեռան հանեցին

Հոտի պահապան գամփուններն հուժկու:
Վարձկան հովիվը շճանչցավ այդ դին,
Մարոյի հայրը ճանչցավ իր որդին.
Եվ կատզած երդում կերավ ահարկու,

Թե պիտի լվա բազկովը կթոտ
Իր հարազատին վատ մահն ու ամոթ:

Գեռ իր աչքերը ուժ ունին այնքան,
Որ իր վրեժի նշանը գտնեն.
Ու ծեր ձեռքերը պիտի շղոջան,
Երբ հրացանի բլթակը քաշեն:

Նա՛. ժայռի տակեն գնդակը թռավ,
Այն ի՛նչ կտրիճ էր, որ թավալ ինկավ:

Ետ կուգա ծեփը խեթ, դաժան ու քեն,
Արյունոտ բան մը կախված է ձեռքեն:

Մարոն հորը դեմ կվազե արագ՝
Գեշ բնազդով մը սիրտը թունդ ելած,
Եվ սարսափահար կանգ կառնե հանկարծ
Գեմքը մահատիպ, աչքերը վայրագ:

Մազերեն կախված հորը ձեռքեն ցած
Իր սիրականի դեմքն է ճանչցած»:

Այսպե՛ս կերպեր ան նստած քովնդի՛
Գողտրիկ գլուխը ցնցելով աշխույժ.
Ու ճակտին տակեն նայվածք մը գաղտնի
Գեպ իմ անկյունս նետելով զգուշ:

Գլութելու իղձը ան ո՞ւր էր ուներ.
Եվ ինչո՞ւ գերել, գրավել կուզեր:
Բայց ո՞ւրկե ուսան աստղերը խալտալ,
Մեզի աչք ընել, պլթիլ ու խնդալ.

Ո՞ւրկե սորվեցավ գետակը զվարթ
Փրփուրեք քող մը ձգել իր վրա.
Ան ինչո՞ւ կհոտ, ինչո՞ւ կգոտա,
Ինչո՞ւ կթճնի ափերուն հպարտ.

Միածանն ինչո՞ւ կամար կկապե,
Երբ երկինք գոհար ու շող կթափե:

Մենք իրարու հետ քիչ կխոսեինք.
Հարց մը կամ կատակ, միշտ ալ ժպտերես.
Մերթ ցույց կուտայի ևս մեկիկ-մեկիկ
Քանի մը սիրուն պատկեր գրքերես:

Ու մտաբ նստած ծունկերս իր ծունկին
Կի հեշտանքով մը անուշ, անմեղք
Պատկերին միտքը կրացատրի,
Ա՛, ես այդ պահուն քանաստեղծ էի:

Ան դեմքես կախված՝ կունկնդրեք անձայն,
Ու զո՛հ, միամիտ ծայր մը հանկարծ
Կեղևեր շրթունքին, կապճես փրթի վաղճ,
Իմ այդ արտադրելու գեղարվեստ:

Եվ այդ ծայրան էր քնքուշ ու զոհար,
Որ խոսքիս նոր ուժ ու հումոր կուտար:

Եվ քիչ-քիչ զգալ սկսեա շուտով,
Որ իմ գերութեան անտեղյակ հոգիս
Արդեն կապված էր աննյութ շղթայով,
Եվ կապանք մը որ՝ թե՛ կուտար կյանքիս:

Նոր բան մը կաներ սրտիս մեջ՝ արագ,
Հորդ ու թրթրոցուն հուզում մը կրակ:
Եվ խուժ ալիք մը, կրակի խորունկին
Զգացումները գրկած էր զամեն:

Ու հարց կուտայի վարանքով համայն,
Թե արդյա՞ք ա՛ն էր, որ կանվանեն անք,
Որուն խեղճ սիրտը անժուժ կապաներ,
Որով գինովնալ կրղճայի անհագ:

Հարցիս պատասխան գլուխը չէր տար,
Միայն ալ ուժգին սիրտը կթնկար:

Ու կհոսնին օրերը զվարթ
Գոհար հուզումով ու ոսկի կյանքով,
Մինչդեռ լեռնային բնութունն հպարտ
Կգրվեր մեղքի՝ խանդաղապանքով:

Է՛հ, թող շմոռնամ այն օրերն անդարձ,
Երբ պատանեկան սիրտըս կյանք տուած
Բնութեան, սիրո ծոցին մեջ անհուն՝
Գալիք կյանքի մը հոսքերով զնշան՝

Կթափահարեր լանջիս տակ տուած,
Երբ գործ անսնկու անհագուրդ տենչես
Բյուր նպաստակներ կատեղծեի ես,
Երբ այդ հոսքերուս բովին մեջ զտված՝

Սուկալի անեծք կուտայի իմ գեմ,
Սկզբունքները թե՛ հրքեք քավեմ:

ՆՎԱԳ ԶՈՐՐՈՐԴ

ԼԵՌՆԱՂՐՅՈՒՐԻՆ ՔՈՎ

է՛հ, այդ օրերը շատ արագ անցան
ժիր, պատանեկան կյանքիս վրայեն.
Ինչպես ամպերուն մեջեն ցիրուցան
կանցնի ասուպը դեմքիդ ժպտալեն:

Միայն վառ հուշեր անուշ ու քնքուշ
կրծքիս խորքերը ծածկած եմ զգուշ.
Ծիշտ աչքպես տղան կպահե իր քով
Յարի մեկ ընծան անհուն զգվանքով:

Ո՛ւր է Գեղարդը իր լեռներուն հետ
Եվ ո՛ւր իմ արդի անկյունս անկենդան.
Քայց մի՛շտ, երբ գրչես հանգերը խույս տան
Ու խոնջ հայացքս՝ կարտառվ հավեն՝

Արդի հարևան լեռներուն զամվի,
Ես ձե՛զ կխորհիմ, լեռներ հայրենի...

Վայրկյանի մը պես, թո՛ղ էր արդեն
Երկու շաբաթվան միջոցը սիրուն.
Ու վճակեցավ, որ երկու օրեն
Տանք հրաժեշտնիս այդ պերճ լեռներուն:

Մեկնելու վրա ես չէի խորհեր,
Ուրիշ նոր հարց մը իմ միտքս կօրբեր:
Արդյոք աղջիկն ալ կըմպե՛ր սիրտը դու
Այս արբեցնող հուզումես հորդող:

Ժպիտն էր դյուժիշ, բայց միշտ անթափանց,
Աչքերն ալ մութ-մութ, վար քաշող ու խոր,
Ինչպես անհատակ անդունդն ահավոր,
Ուր միայն խելքդ կդառնա անսանձ:

Եվ այս անորոշ ծփումս ու հույսեր
Ա՛լ կհրահրեր թե հուրքըս, թե սեր:

Զէ՛, չէի կրնար հանդուրժել բնավ,
Որ սեզ լեռնուհին մընար անտարբեր.
Պահանջոտ էի, գուցե անիրավ,
Քայց հպարտ հոգիս մերժում չէր տաներ:

Եվ գիտեի ալ, որ այդ աղջրկան
Քունը կտրած էր, իմ բունիս նման.
Գիտնալը բավ չէր, և պատրաստ էի
Նյանքիս օրերեն փունջ մը փետտեի,

Միայն լսեի իր իսկ շրթունքեն,
Քե իր միամիտ, անրիժ, կույս սրտին
Իմ նայվածքներըս խոռվք կազդեին՝
Խոռվք և անուրջ՝ որ կյանք կբերեն,

Քե երբ ծունկ ծունկի մինակ մնայինք՝
Խորին հեշտանք մը ու դող կզգար ինք...

Վերջին օրն էր ան, վերջին իրիկուն.
Եզրյուրին վրա ժայտի մը հենած՝
Նստեր էի ես մինակ ու նկուն,
Մասիսի խոսուն ահնարկին դիմաց:

Մօր գիրկը վազող գունդը ոսկեհեր
Իր մարտղ լույսի ցուլքերով երեք
Կթափեր գոհար, մարգրբիտ անգին,
Մասիսի ծերուկ, ալիզարդ գանգին:

Արևմուտքն ամբողջ արյուն էր կտրած,
Ուր կողաչին ղեղնորակ բոցեր.
Հոգնած արևը դեմքը կզոցեր.
Սա կգիտեի մտացի՛ր, կտրած

Քնու՞թյան պայծառ երանգներն այն պերճ,
Որ աչքերուս դեմ կփոխվեր անվերջ:

Հանկարծ մտաիկեն շրշյուն մը թեթև
Ու իր խորքերեն կհուզվի հոգիս:
Աշխույժ շարժումով կգառնամ ետև
Ու ջերմություն մը կվառի դեմքիս:

Ճանչցած էի ես քայլերը կույսին.
Ազրյուրը կուզար հին կուժ մը օտին:
Նուստ պատեցի լարումով անհուն,
Մինչև ան կուժը լեցուց, ու խոհուն

Քեք տվավ զգույշ լեզ կապած քարին,
Ու, այժյամի պես, ճարպիկ ու արագ
Գեպի այն ժայռը նետվեցավ շիտակ,
Որ նստած էի անշարժ ու լռին:

Եվ նազանքով մը ահե՛կը ու զուպրիկ
Ժպտեցավ ղե՛մ թե՛ս, նստեցավ մոտիկ:

Կամաց մը վրաս ծոկերով քոփես:
Քաց մոոցած գիրքըս սկսավ թերթել,
Լացող ուռենու թարմ ոստերուն պես՝
Գիրկըս թափեցան վարսերը թել-թել:

Աչքերուս դիմաց կետար խոռվքով
Կես մը սքողված կուրծքը կուրծքիս բով:
Ու կխոսեինք, բայց ի՛նչ՝ շփուտմ:
Է՛հ, ի՛նչ կխոսին նստած իրար դեմ

Չույզ ազրյուրները անվերջ կարկաչով.
Միայն կզգայի, որ շունչըս նորեն
Սա կուզար անոր մազերուն խորեն
Ու շրթունքներըս կայրեր իր տենչով:

Զգիտեմ ի՛նչպես՝ հանկարծ ծոցա,
Գողզոջ շրթունքով այտին հարեցա:

Տնցում մը ըրավ ու անշարժ մնաց.
Դեմքին վրայեն սյուրքի մը նման
Սահեր էր անցեր համբույրըս կամաց:
Կարծես հմայվիք, քարացեր էր ան:

Իսկ ես խելահեղ, ու բնազդորեն,
Իսպառ բորբոքված վայելքի հօրեն,
Ուզեցի մեջքը շղթայե՛մ ամուր
Չույզ բազուկներուս շղթայովը կուտ:

Բայց ան դյուրաթեք, ճկուն օձի պես,
Քեներու մեջեն դուրս սողաց հանկարծ:
Կես մը բարկացած, կես մը սիրարծարծ
Քախճոտ հայացքը սահեցուց դեմքես՝

Անհետ բլլալով ժայռերու ետին,
Ապուշ անձկությամբ նետվեցա գետին...»

ՆՎԱԳ ՀԻՆԳԵՐՈՐԳ

ԼԵՌՆ Ի ՎԱՐ

Վրանին մութը կուրծքըս կճնշեր,
Եվ հուր կշնչեր բարձր այտերուս.
Կայրեի. տոկալ՝ ալ կարելի չէր.
Տատկեցի տեղես ու վրանեն դուրս:

Ու կշրջեի քայլելով մոլոր.
Առջևս հոտը փոված էր բոլոր.
Ոչխարներն անհոգ մտեր էին քուն
Խոնած իրարո՞ւ պառկած ու կանգուն:

Եվ հանկարծ մեկը խորունկ շունչ կանոներ՝
Խուլ հառաչա՛նք մը, որ դուրս կպոռթկար
Վշտոտ, ճնշված կուրծքն մը տկար
Հոտի շորս կողմն ալ հսկա գամփռներ

Միշտ իրենց պարտքին պատրաստ աշալուրջ՝
Նստած էին լուռ, միշտ արթո՛ւն, միշտ լուրջ:

Հեռուն ձայն չկա. անշշո՛ւնջ, հանգա՛րտս
Հո՛ն մեղամաղճոտ պայծառ լուսնին տակ
Վե՛հ Արագածի տխուր, ալեզարդ
Մտածկոտ դեմքը կերևա հստակ:

Գեոաստի լեռներ ծեղուկ սարին՝ քով,
Մարդկային ձևեր առած կատակով,
Հազիվ պահպանած կես սավերին մեջ՝
Իրար են գրկեր զգվանքով անվերջ:

Մինչ հոփտին թանձրը մթնոթյան մեջեն
Բիրտ, անըջային դեմքեր այլանդակ՝
Միշտ փոփոխվելով հազար ձևի տակ
Իրար կհրեն, իրար կկանչեն:

Ու նախանձարեկ կծաղրեն հուսիրտ
Զահիլ լեռներուն սերը միամիտ:

Բայց մեկնն դադրեց հոգիս գիտելեն,
Ու նորեն-նորեն մտարերեցի.
Աղջրկան վերջին նայվածքը խորին,
Որ կարձես ընդմիշտ հառած էր ինձի:

Սվ զգացքի որ մանուկ էի դեռ,
Մինչ գիտե՞ր կույսին արձանին ո՞վ էր,
Ոչ թե ինձի պես երազող տղա,
Այլ լեռնացի մը, ուրկե կզողա:

Երևե անտառեն, արջը խոր ձորեն,
Որ կեսգիշերին ցզուսի գինված՝
Հովի պես թեթև նժույզը սանձած՝
Կուզա սիրունին կառնե վրանեն:

Ու կրճքին սեղմած կտանի հետուն.
Սվ ձարդոց աչքին՝ իր կիճն է առաուն:

Նըվաստության մը զգացումն ահեղ
Սկսավ սիրտըս որդի պես կրճել.
Է՞՞հ, շնչին մարդու տեղը չէր այնտեղ,
Հոն ո՞ւմ, զո՞րժ պետք էր, և ո՞չ երազել:

Բայց մերթ-ալ ինձի՝ այնպես կթրվեիր,
Թե այդ նայվածքը սերն էր կարեկիր.
Այդպե՛ս կնայի եղնիկն անկասկած՝
Որսորդի նետեն վիրավոր ինկած:

Այդ նայվածքը լուռ, կարծես, կազաչիր,
Որ շխաղայի իր հետ այդ քնքուշ,
Բայց վտանգավոր կատակն անկառաջ.
Սվ արդյոք իրավ սա կատակ մը չէ՞ր:

Տողի կատակ մը վարդի վառ կրճքին,
Որ շուտ կցնդի արևածայրին:

Այդ նայվածքը ա՞հ, ինձեն գոյթն կուտիր.
Գթալ իր անհոգ անդորրը կյանքին
Ու շներշնչել ապարդյուն հույզեր,
Որոնք ծաղկե զուրկ լոկ փուշ կծլին:

Սվ ես վարանած աչք հայացքիս կիճն
Կփովիմ գե՞տին՝ հողը կգիտե՞մ.
Լալու փափաղ մը կի՞նրոցըս կնկատ,
Ու սիրտըս կրճող կսկի՞ծ մը կզգաս:

Հանկարծ արցունքը կհորդի աչքես,
Լարումս ալ թաղեալ կսկսի բիշ-բիշ.
Մեղմիկ անխառնվել իր համբու՞թը
Գուզա կկախվի թաց մեծ թերունքես:

Եվ խո՛ր կենջեմ՝ ցողով արցունքով
Քրքած խոտին մեջ, ոչխարներուն բով:

Մեղմ ու գեղգեղուն ձայն մը սրինգի
Խայթեց ականջըս և ես արթնցաւ,
Հովը երեսըս շոյեց մեղմակի՝
Ընդոստ շարժումով էլա նստեցաւ:

Լուսինը արդեն անհետ էր եղեր,
Ճերմակ, կապտագույն նուրբ ծալավեններ
Զիգ-նեղ շերտերով փովեր էր երկար,
Ուր լույսի առջի ցուրը կերերար:

Հովիվը ելած՝ սրինգը բերնին
Արտ կքշեր հոտը արթնցած,
Որ կխլտեր ու կամաց-կամաց
Սուր մայուններով կյանք կուտար օդին:

Հեռուն կլավեր խուլ ձայն մը կերկեր,
Լույսը բացվելու արդեն մոտիկ էր:

Շուտ ընկերներս ալ ցատկեցին ոտքի,
Ամեն բան կապած պատրաստ էր արդեն,
Արևը շեւած իշնեինք պիտի
Այդ թարմ ու դալար մեր սարահարթին:

Հապճեպ հրրածեշտ տվինք աղմբկուն՝
Հյուրասեք ծերին և իրեններուն,
Եվ վերջին անգամ, երբ ես կարկամած
Ազդրկան դեմքին նայեցաւ կամաց,

Մեր հայացքները իրարու դարկին,
Ի՛նչպես խորունկ էր ու ի՛նչպես հուզիչ
Իր շերտ ակնարկը, իր ծախար շինչ,
Կարծես կգզվեր, ու կըսեր մեկին:

«Է՛, թող. ամեն մարդ իր ճամփով, եղբա՛ւրս,
Բաժնըվինք սիրով ու հիշենք իրար»:

Ու բաժնրվեցանք, ան կեցած էր լուռ
Արահետը ձախ ծոնցով հանկարծ,
Վերջին նայվածք մը նետեցի տխուր
Եվ աղջիկն աչքես կորուսի անդարձ:

Սուր խայթ մը ու ցավ կզգայի ներսես,
Ալ կասկած չկար, սիրած էի թու
Բայց հաղիվ հպած այդ սուրբ փորձության,
Թողեր կերթայի, անշա՛տ հավիտյան:

Իսկ այդ անշատման լեղի բաժակեն
Դուք ձեր կյանքին մեջ ըմպա՛ծ եք երբեք,
Հեռացա՛ծ եք դուք ծա՛նր, սրտարե՛կ
Այն սիրուն, կանանչ, գողտրիկ բլրակեն,

Ուրկե մե՛կը լուռ կհետևի ձեզ
Եվ երբ ձեր սիրտը կպայթի կարծես...

Է՛հ, քանի՛ տարի անցած է հիմա
Այդ անհոգ կյանքիս երազ օրերին,
Եվ որքա՛ն հեռու կապրիմ ակամա
Իմ սրտիս մոտիկ շքնաղ վայրերին:

Բայց գիշերները նեղ սենյուղիս մեջ
Նրկադ հոգևելիս կամ ձանձրույթիս վերջ
Հաճախ կեղազեմ Գեղարդի օպան,
Կհիշեմ հատ-հատ ամեն շնչին բանս

Ու աչքերուս դեմ կծնի պայծառ
Լեռան աղջրկան պատկերն անարատ,
Իմ անբիծ սրտիս հույզերն այն առատ
Եվ վայրի սիրուս բերկրանքը անճառ...

Է՛հ, քա՛ղցր վայրեր, վայրկյաններ անդին
Իմ պատանեկան անրջոտ կյանքին...